

SAYI V (2019)

Samsatlı Lukianos, *Suriyenin Tanrıçası/De Dea Syria*.
Ankara 2017. Detay Yayıncılık, 35 sayfa.
Çev. D. Demiralp. ISBN: 9786059440639

Abdulkadir KAYA

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı V: Ocak-Aralık 2019) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır. Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: A. Kaya, *Suriyenin Tanrıçası/De Dea Syria*. Yazar: Lukianos, Çev.: D. Demiralp, *Libri* V (2019) 135-137.

Geliş Tarihi: 11.07.2019 | Kabul Tarihi: 09.10.2019
Elektronik Yayın Tarihi: 07.11.2019

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**Samsatlı Lukianos, *Suriyenin Tanrıçası/De Dea Syria*. Ankara
2017. Detay Yayıncılık, 35 sayfa. Çev. D. Demiralp.
ISBN: 9786059440639**

Abdulkadir KAYA*

En basit şekliyle kült, tanrısallık veya kutsallık barındıran varlıklara duyulan inanç ve bu inanç çerçevesinde gerçekleştirilen ritüellerin bütününe verilen addır. Bir kültün herhangi bir toplumca kabul edilmesi sıklıkla, o toplum veya toplumun tepesindeki yönetici, yönlendirici, toplumun kurtarıcısı veya o toplum için bu mevkilere eşdeğer önemlilik taşıyan konumdaki kişi veya kişiler için önem arz eden bir olayın veya olaylar dizgesinin gerçekleşmesi sonucunda olur. Tanıtımını yapacağımız Suriye'nin Tanrıçası isimli eserde, bugün Suriye Arap Cumhuriyeti topraklarında bulunan, Asurlu Hera'ya adanmış kutsal bir kentten ve buradaki Hera kültüründen bahsedilmiştir. Eser MS II. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun Syria Eyaleti'ndeki Samosata'da doğmuş olan ünlü satyr yazarı ve hatip Lukianos tarafından yazılmıştır. Eserin Türkçe'ye çevirisi Gazi Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olan Dr. Öğr. Üyesi Didem Demiralp tarafından yapılmıştır. Otuz beş sayfadan oluşan bu eser, Suriye'nin Tanrıçası (De Dea Syria) (1-34) ve Kaynakça (35) olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Ayrıca bir numaralı sayfadan hemen önceki numaralandırılmamış sayfada Samsatlı Lukianos'un ve çevirmen Didem Demiralp'in kısa birer biyografileri ve bu sayfadan bir önceki numaralandırılmamış sayfada ise çeviride kullanılan İngilizce metnin künyesi verilmiştir.

Lukianos, eserini yazmasındaki amacı ilk paragrafta kendisi şöyle dile ge-

* MA., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. kadir.kaya@yahoo.com | 0000-0002-5117-2801

tirmiştir: “Burada (bu şehirde) düzenlenen ayinlere özgü kaidelerden, kutlanan ulusal şenliklerden ve kurban törenlerinden bahsedeceğim. Buradaki tapınağı kuranlar hakkındaki efsaneleri ve yapının nasıl inşa edildiğini anlatacağım”. Bunu ise nasıl yapacağını yukarıdaki cümlelerin peşi sıra gelen “Bir Asurlu olarak yazarken, bazı şeyleri kendi gözlemlerime dayanarak aktaracağım. Benim zamanımdan evvel olanları ise rahiplerden öğrendiğim şekliyle anlatacağım” sözleriyle dile getirmiştir. O’nun gözlemleyebildiği tapınak mimari görünümü bakımından Ionia Bölgesi’nden izler taşımakta ve bu tapınağın altında küçük bir yarık bulunmaktadır. Bu yarığa yılda iki defa dinsel tören şeklinde denizden su getirilip dökülmektedir ve yine bu tapınakta Kybele’nin hizmetkârları gibi, kendilerini iğdiş etmiş Gallos’lar vardır. Bunun yanı sıra tapınağın çevresi iki duvarla çevrili ve bu duvarların kapisından içeri girildiğinde karşılaşılan iki *fallus* heykeli vardır. Bu heykellerde “*Ben Dionysos, bu fallusları, üvey anam Hera’ya adadım*” sözcükleri yazılıdır. Bunlar Lukianos’un karşılaştığı kimi bilge, kimi yabancı, kimi ise rahip olan kişilerce Lukianos’a kanıt gösterilerek, tapınağın kimin tarafından ve hangi tanrıça için yapıldığını anlatmakta kullanılmaktadır; ancak tapınakları yapan kişinin farklı olduğu bu anlatılarda, tapınağın hangi tanrıça için yapıldığı da farklıdır.

Lukianos’un önünde dört farklı hikâyeye vardır, birincisine göre Büyük Tufan yaşandıktan sonra tapınağın bulunduğu yerde bir yarık oluşmuş, dünyayı etkisi altına alan sular bu yarıktan yer altına çekilmiştir. Bu olunca “*sağduyusu ve dindarlığı*” ndan ötürü tufandan kurtulabilmiş olan Skythialı Deukalion’un gemisi yarığın hemen kıyısında durmuştur. O da bu yarığın üzerine tapınağı inşa etmiştir. Bunun kanıtı olarak her yıl iki defa tapınağın altındaki yarığa su taşınması gösterilmektedir. İkinci hikâyeye göre tapınağı yaptıran Babil kraliçesi Semiramis’tir ve tapınağı annesi Derketo’ya adamıştır. Derketo, Lukianos’un “*betisini Fenike’de görmüştüm*” deyip açıkladığı üzere, bir denizkızıdır. Söz konusu hikâyenin anlatıldığı bu paragrafta (14), “*Onlar*” diye Türkçe’ye çevirisi yapıldığı için kim olduğunu tam anlayamadığım, bir insan topluluğuna göre balık, Derketo’dan ötürü kutsal ve dokunulmazdır. Ayrıca Semiramis’in güvercine dönüşmüş olmasından, dolaylı da güvercin aynı şekilde kutsal ve dokunulmazdır. Bu anlatıyla bağlantılı olduğu sezilen tapınak yakınlarındaki bir gölün ve kutsal balıkların varlığı da ilerleyen paragraflarda (45-47) Hera çevresinde örülmüş bir hikâyeye ile anlatılır. Üçüncü hikâyeye Attis’in, Kybele’nin gizemlerini yaymak için Syria’ya gelince bu tapınağı yapmış olduğudur. Bunun kanıtı ise iğdiş edilmiş rahiplerdir. Dördüncü

anlatıya göre ise tapınak Etiyopya'ya (Aethiopia) yaptığı seyahat sırasında Syria'ya gelen Dionysos tarafından kurulmuştur, buna kanıt olarak da üzerinde yazıt bulunan *fallus* heykelleri ve Hint taşları, fildişleri ve yabancılara ait kıyafetler gösterilmiştir. Nitekim Lukianos tapınağın Dionysos tarafından yaptırıldığına daha ılımlı bakıyordur. Ancak yaptırılan bu ilk tapınak zamanla yıkılmıştır, onun zamanına ulaşan tapınak ise beraberinde yeni bir hikâyeyi sürüklemiştir. Bu hikâyeye göre tapınak Asur Kraliçesi Stratonike tarafından yaptırılmıştır ve hikâye içdiş olan rahiplerle bağlantılıdır (17-27).

En nihayetinde bu araştırma, tapınağın Hera'ya adandığı ve ilkin Dionysos, sonra ise Stratonike tarafından yaptırılmış olduğu sonucuna bağlanır, ancak eserin önemi bu araştırmanın sonucundan çok sonuca ilerletildiği yolun bütününde yatmaktadır. Tapınak her kim tarafından yapılmış ve yine her kime adanmış olursa olsun, bu kutsal şehir ve tapınakta pek çok inanç ve mit birbiriyle iç içe geçmiş ve beraber yoğrulmuştur. Bunun sonucunda tapınağın kimin tarafından yapıldığı ve kime adandığı aynı kanıtlarla farklı hikâyeleri ispatlamakta kanıt olarak kullanılabilir. Bu bağlamda eserin Türkçe'ye kazandırılması da, bu gözlemi yapabilmemiz açısından bizler için son derece sevindiricidir.